

Veno Taufer

O puhli in primerni samozavesti

Začel bi nekako metaforično. Ko bi Slovenci in Slovenke skušali osamosvajati in ustanavljati svojo državo po letošnjem 11. septembru, močno dvomim in se bojim, da nam to ne bi uspelo. Kaj lahko bi se izteklo tako, da bi JLA in gospod Marković dobila, kar sicer že tako ali tako ni bilo čisto daleč od možne resnice – vso podporo, da odločno opravita s teroristi, s Slovensko teritorialno obrambo. Zdi se, da tako resničnost trenutno upoštevata IRA na Severnem Irskem in ETA v španski Baskiji. Ko to konec oktobra pišem, vse kaže, da bodo morali tudi Izraelci in Palestinci in morda še kdo, pravzaprav vsi, tudi mi upoštevati, da se je svet spremenil. Spreminjata se vloga države in s tem tudi državljanov.

Zanemarimo ta hip tako rekoč dejstvo, da se obnašamo, kakor da bi to državo zadeli na tomboli. Stranke si jo v svoji oblastitljivosti, ki je sicer do meje preglednosti legitimna, jemljejo kot privatno lovišče. Državljeni smo do nje pišmeuharski in naježeni. Oboji bomo morali revidirati odnos, če hočemo, da bo država to, kar se bo zmeraj bolj od nje pričakovalo. Da ne bo le servis za oskrbo s potnim listom, marveč da bo za tem potnim listom tudi stala z vso potrebno državno avtoriteto v skrbi za državo in državljanje, državljan pa bo po svoji strani z vso državljansko samozavestjo takšno samozavest ne le pričakoval, ampak od države tudi nenehno zahteval. Hočem reči tole: obe vlogi, države in državljanov, se bosta morali zblížati in pri tem postati absolutno transparentni. Sicer ne bomo obdržali svoje države kot tistega organizma, ki nam načeloma daje enakopraven glas med glasovi vseh držav na svetu. Držav, ki hlepe za svojimi interesi, a bodo morale brez pardona upoštevati tudi skrb za planet. Ustanovili smo jo vendar prav zato, da bi komunicirali s svetom s funkcijami oziroma skozi formirane, legalizirane kanale komuniciranja, ki edini omogočajo ne le občevanje kot tako, temveč tudi enakopravnost takega početja. Z drugimi besedami – obstoj na prepoznavnem nivoju. In nista važni kvantiteta, marveč kvaliteta in intenzivnost nacije, vse polno dokazov je za to in vsakdo se jih lahko spomni. Sklicevanje na majhnost je v bistvu prazen izgovor, licemerje ali kalimerovstvo. Ali pa, kar je še hujše – servilnost. Ogorčeni smo bili, ko so nam iz Beograda na začetku oponašali lakajstvo. Si še upamo biti tako silovito ogorčeni – po španskem kompromisu, po Ogleju, po prijazno smehljajočih se spogledovanjih ob vseh spotikanjih in izsiljevanjih

sosedov, ki so spregledali, da smo si za vsako ceno natakneli plašnice za dir v edino smer: Evropska unija in Nato? V oboje, predvsem pa v EU, bi lahko vstopili in bi tudi morali vstopati bolj dostojanstveno. Kakor mi ne moremo do EU imeti brezbržnega odnosa, si ga tudi ona nikakor ne more privoščiti do nas, če izpolnjujemo evropske pogoje, kar je skoraj nemogoče zanikati. Morali bi se zavedati, da je vse drugo izsiljevanje, ki si ga tudi Evropa ne sme dovoliti, če ima resne namene.

Za tako stališče, za takšno samozavest pa je potrebno kaj več kot užaljeno samoljubje, ko zremo, da nas Evropa ne mara, da nas ima za sebičneže. Sprašati si moramo vest bolj tanko. Kaj nismo govorili, da nas Juga samo izkorišča, da nam odteka denar po Savi navzdol? To je bilo seveda tudi res, a četudi smo zanj le kaj dobili, govori svoje o nas med drugim dejstvo, da smo moralno gluhi na očitke varčevalcev naše banke onkraj Sotle. Se huje, gluhi smo na tožbe naših lastnih ljudi, slovenske manjšine v Italiji in Avstriji, da jih prepuščamo – da ne bi bilo kake zamere, ki bi ogrozile “naše prioritete” – usodi. Kakšen je naš odnos do Romov!? Hinavski in potuhnjeno agresiven, prav nič solidaren, še manj do tujcev, ki jih zanese na poti v iluzorni svet čez našo deželo. Najbolj malenkostni in sebični pa se izkažemo sami med sabo, ko se otepamo strahov pred neprijetnostmi, ki naj bi jih v domačo občino, v domačo faro in vas zanesle razne skupnosti za odvajanje od mamil ali, kaj hujšega!, po predpisih, ne na divje v jarkih in grmovju, izpeljane in varovane deponije. Ne samo sebični, tudi malenkostni smo. Pri tem in le pri tem, za svojo sebičnost, provincialnost, zaplankanost znamo s pravim balkanskim izmikanjem izrabljati državo, ob tako ali tako že vso opotekajočo se še bolj spotikati.

In smo pri temeljnem vprašanju. Konec koncev se vse zoži v vprašanje, ki mu pravimo “pravna država”. Pri čemer gre mnogo manj za samo pravo, kolikor za naše odnose med sabo, do stvari, problemov, do drugih, do planeta itd. Gre za transparenten, odgovoren, jasen, dialoško prehodan ali pregleden odnos, naj ga že imenujemo državotvornost, okoljevarstvo, neintrigantstvo, državnštvo ali še kakor koli drugače. Ne gre za pravo ali pravno oblast oziroma inštitucije, marveč kar za vse tri veje oblasti: zakonodajno, se pravi parlament in stranke v njem, za izvršno, se pravi politike, ki vladajo, in za sodno, ki je morda največja negoda od vseh. Vzrok vsemu pa je v enem izviru: spolitizirani zvozanosti, ki se je kakor podivjano srobotovje in koprive zalezlo vsepovsod. Kako se bomo v takšnem divjem razrastu egoizmov borili za demokratske svoboščine in pravice v času, ko se obetajo njihove omejitve?!

Nič nam ni bilo nerodno, ko smo skoraj privoščljivo sosedom Hrvatom oponašali Tudjmana in tajkunstvo. A komaj kdaj smo videli bruno v lastnem očesu, ne enem, marveč vsaj v ducatu ali kdo bi vedel resnično število na vse strani škilečih oces. Če bo na prvih letih hrvaške države ostal madež, se bodo lahko vsaj izgovarjali na vojne razmere. Če bi ostal tudi na naši, in kdaj z imeni naših izvoljenih politikov, torej tudi na nas državljanih, na kaj se bomo pa mi lahko izgovarjali? Dolge strani bi popisal samo s časopisnimi naslovi afer, ki so se kopičile in sproti izparevale v pozabo ali drsele pod preproge. Naj vzamem v

roke samo prvo in zadnjo stran Sobotne priloge Dela 13. oktobra letos. V prvem članku novinar pod naslovom Brez imena zakopani z zgoščeno zbranimi argumenti obtožuje državo, politike in posredno nas državljane ne le do kraja neciviliziranega, marveč že grotesknega odnosa do pobitih domobrancev. Pri tem ugotovitev, da si skrajneži obeh strani sodnih postopkov niti ne želijo, podpira vsaj dvoje dejstev: nenehno medsebojno očitavanje, kakor hitro je kdaj vprašanje odprto, kajti niso važni mrtvi, marveč prestiž, kdo je bolj ali manj kriv ali celo sploh samo ovčka. Dejstvo, ki govori samo zase, je izjava trenutne generalne tožilke, da ob prevzemu dolžnosti ni našla nobenih dokumentov, ki bi dokazovali kakršno koli prizadevanje ali pobudo za iskanje krivcev, a so imeli prejšnji ministri in še bolj generalni javni tožilec, če nič drugega ne, najmanj materiale nekdanje parlamentarne Pučnikove komisije na voljo. In potem je iz iste številke tu še članek na zadnji strani, ki je strašljiv. Članek je napisal Drago Kos, mednarodno priznan in ugleden kriminalist, ki ga je kratko naslovil: Orožje. Veliko je bilo naslovov in vsi daljši o tej temi in teh orožarskih aferah. Vendar noben članek ni bil tako jasno, pregledno in z argumentacijo odgovore izzivajoče napisan kot ta: zdi se, kot da manjkajo tako rekoč zgolj samo še imena. V državi, ki bi hotela ohraniti samozavest, ohraniti državotvornost svojih državljanov, ohraniti odgovoren, jasen in odkrit dogovor med volivci in izvoljenimi, takšen članek ne sme ostati brez odgovorov in v gluhi lozi. Tako ne čudi, da v državi, kjer vztrajajo govorice o morebitnostih mafioznosti v oblasti, med politiki, v policiji, v sodstvu, beremo tudi spis enega izmed menda osumljenih za barbarski napad na novinarja, v katerem vzbuja vtis, kakor da neprikrito tako rekoč izsiljuje, da bi preiskava spravila ob kruh sto in več družin, ki jim ga on reže, in celo osiromašila kulturo in šport cele regije.

Priljavljajo se menda odločilne spremembe, menjave položajev v najvišji politiki. Si je mogoče privoščiti, da ne bi z miz pospravili vse nesnage?

Takšna nesnažnost nam jemlje vsakršno kredibilnost za samozavest, o kateri smo začeli razmišljanje. Razvodeni in zapaca vsakršno prepoznavno identiteto. Ne dovolimo si, da bi negativni, protidržavotvorni virusi v naših genih rovarili še zmeraj iz dob, ko nam je bila država tuja in zoprna. Zdaj smo mi v njenem središčnem prostoru, v katerem smo nekoč videli le samo tujost: fevdalizem, germanizacijo, srbizacijo, komunizem itd. Zdaj smo v tem prostoru vladanja – ki mora ostajati zmeraj prehoden in vsakomur zgolj začasen, za obdobje njegovega mandata odgovornosti dostopen – mi sami. Čas je, da sami poskrbimo za ozdravitev, ki resda ni lahka niti hitra, še ob pravem času. Globalizacija dere kot povodenj. Le države jo morejo in morajo regulirati. In mi smo država. Če bomo to navznoter, potem bomo tudi navzven. Če bomo zahtevni do sebe, bomo znali biti tudi v svetu, v samozavestnih, načelnih, ne servilnih koalicijah, koalicijah “po lastni meri”, meri podobnih problemov, interesov, pričakovanj, podobnih izkušenj.

Ne smemo pozabiti, da tudi protitelesa proti zapečrkarskim in pohlevnim virusom, ki dvomijo o samostojnosti in samozavesti, niso v nas šele od včeraj. Njim naj velja vsa naša pozornost. Zaživela so takrat, ko smo bili samo-svoji, brezkompromisni, odločni, dosledni. Ob novini 1846 pesnik, ob pesmi, ki smo si jo

vzeli v teh časih za nadvse povedno himno, nato za kratek hip ob pomisli na *Zedinjeno Slovenijo* v pomladi narodov, še za nekaj hipov ob *generalu Maistru*, za nekaj časa ob nacistični in fašistični okupaciji Slovenije v *NOB*, končno in dokončno dobri dve leti z vrhuncem v *Majniški deklaraciji*, ob njenem plebiscitarnem množičnem podpisovanju, in nato izpolnitvijo s plebiscitom.

Le s samozavestjo in do sebe in vsakogar zahtevno državotvornostjo bomo zmožni upirati se negativnim, protidemokratskim tendencam in interesom, s katerimi grozi globalizacija, in se vendar obenem planetarno povezovati z vso polno, dosledno načelno in odgovorno zavestjo o vsakršni, prav tako tudi svoji lastni nesamozadostnosti. Nesamozadostnosti vsakogar in vseh, kot se je tako silovito pokazalo 11. septembra. V tem je vsa skrivnost in tehtnost sedanje državniške in državljanske samozavesti, lahko bi ji najbrž rekli tudi modrosti, za domača ušesa pa preprosto: poštenost do sebe in drugih. V naši samopodobi si domišljamo, kakor da se nam ta zasveti z zlatimi svetniškimi in mučeniškimi črkami – pa so, bojim se, na takšnem samovšečnem piedestalu hudo drobne, pritlikave.

SODOBNOST

revija za književnost in kulturo

Letnik 65, številka 11–12, 2001

Izdajatelj

Cankarjeva založba
Kopitarjeva ulica 2
1512 LJUBLJANA

Naslov uredništva

SODOBNOST
Hribarjevo nabrežje 13
1512 LJUBLJANA
Telefon 01 200 41 02
E-pošta: sodobnost@email.si

Naročila in reklamacije

Cankarjeva založba
Kopitarjeva ulica 2
1512 LJUBLJANA
Telefon 01 230 26 95, 080 11 08

Tisk

TISKARNA LJUBLJANA d.d.
ISSN 0038-0482

Oblikovanje ovitka

Jani Bavčer, ARSENAL,
sodelavec Aleš Strajnar

Računalniški prelom
Janez Turk

Glavni urednik
EVALD FLISAR

Uredništvo
Sandra Baumgartner
Igor Bratož
Meta Kušar
Miloš Mikeln
Igor Škamperle
Milan Vincetič
France Vurnik
Ciril Zlobec

Lektorici
Alenka Kobler
Nuša Mastnak

Glavni urednik sprejema
sodelavce vsak ponedeljek
od 11. do 13. ure
v pisarni uredništva,
Hribarjevo nabrežje 13.

Sodelavce prosimo,
da prispevkom obvezno
priložijo disketo
(MS Word za Okna,
verzije 97, 95, 6.0).

Nenaročenih prispevkov
ne vračamo.

Letna naročnina
z 20 % popustom
za redne naročnike
8900 SIT.

Cena te številke
v prosti prodaji
1000 SIT.

Cena za naročnike
v tujini USD 125
ali protivrednost
v drugi valuti.

Revija izhaja
ob finančni pomoči
Ministrstva za kulturo
Republike Slovenije
in sponzorjev.

Stališča avtorjev
niso zmeraj tudi
stališča glavnega
urednika ali članov
uredništva.